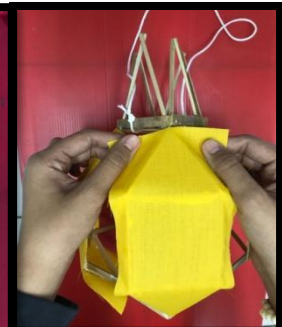

การจัดการองค์ความรู้ด้านการทำโคมล้านนา

คณะกรรมการพิจารณาหลักสูตร

คณะกรรมการพิจารณาหลักสูตรการทำโคมล้านนา หลักสูตร ๓๒ ชั่วโมง ได้พิจารณาเห็นชอบ
ด้วยกับหลักสูตร

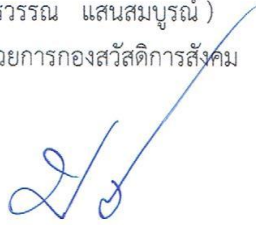
ลงชื่อ ประธานกรรมการ
(นายพดล คำมูล)
ผู้ทรงคุณวุฒิ

ลงชื่อ กรรมการ
(นางจตุพร คำมูล)
ครูภูมิปัญญาหัตถกรรม

ลงชื่อ กรรมการ
(นางอรพรรณ สิทธิใหญ่)
ครู กศน.ตำบลในเมือง

ลงชื่อ กรรมการ
(นางประภาศรี วนิชกุล)
ประธานกลุ่มอาชีพ ชุมชนจามเทวี

ลงชื่อ กรรมการและเลขานุการ
(นางอรารรณ แสนสมบูรณ์)
รก. ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม

(นายประภัสร ภูเจริญ)
นายกเทศมนตรีเมืองลำพูน

หลักสูตรการทำโคมล้านนา
หลักสูตรระยะยาว จำนวน ๓๒ ชั่วโมง

๑. หลักสูตร การทำโคมล้านนา

๒. ระยะเวลา จำนวน ๓๒ ชั่วโมง
๒.๑ ภาคทฤษฎี ๒ ชั่วโมง
๒.๒ ภาคปฏิบัติ ๓๐ ชั่วโมง

๓. หลักการ และเหตุผล

จังหวัดลำพูน เป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรม มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และย่านธุรกิจการค้า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้าง ด้วยเหตุนี้ทำให้คนวัยทำงานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการที่ไม่สามารถทำงานได้ก็ประสบปัญหาการว่างงาน และขาดรายได้ การประกอบอาชีพเสริมจึงเป็นอีกทางเลือกสำหรับบุคคลกลุ่มนี้ เนื่องจากสามารถทำได้เองที่บ้าน เป็นการเพิ่มอาชีพ และรายได้ ให้กับคนในชุมชน ซึ่งการทำโคมล้านนา มีกรรมวิธีการผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการชาวล้านนามีความเชื่อว่าการจุดบูชาโคม จะนำความเจริญ และความสุขมาให้ ชีวิตสว่างไสว เปรียบดังแสงของเปลวไฟที่ลุกโชติช่วง

๔. วัตถุประสงค์

- ๔.๑ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความรักความสามัคคี ให้คนในชุมชน
- ๔.๒ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ ความเข้าใจ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำโคมล้านนา
- ๔.๓ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้

๕. กลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูน

๖. การนำหลักสูตรไปใช้

ใช้อบรม/ฝึกปฏิบัติ เพื่อพัฒนาการใช้งานในด้านการทำโคมล้านนา

๗. ผู้ขออนุมัติหลักสูตร

เทศบาลเมืองลำพูน

๘. หลักสูตรอนุมัติ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

คำนำ

เทศบาลเมืองลำพูน กองสวัสดิการสังคม จัดทำคู่มือการทำโคมล้านนาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเรียนรู้การทำโคมได้ด้วยตนเอง โดยเนื้อหาภายในคู่มือจะแสดงรายละเอียดซึ่งประกอบไปด้วย วัสดุ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำโคม วิธีการขึ้นโครงโคม วิธีการประกอบโครงโคม วิธีการตัดผ้า เป็นส่วนต่างๆ ของโคม และขั้นตอนการประกอบผ้ากับโครงโคม พร้อมทั้งการติดลวดลายประดับ จนกระทั่งการนำโคมใส่บรรจุภัณฑ์เพื่อส่งจำหน่ายไปยังลูกค้า

ดังนั้น เพื่อให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้การทำโคมได้ด้วยตนเองได้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง และนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความสะดวก รวดเร็ว และมีความเข้าใจถูกต้องในการเรียนรู้การทำโคมด้วยตนเอง เทศบาลเมืองลำพูน จึงได้จัดทำเอกสารคู่มือการจัดการองค์ความรู้ด้านอาชีพการทำโคมล้านนาขึ้น

เทศบาลฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ต้องการฝึกการทำโคมล้านนา นำไปสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริมแก่ตนเอง ครอบครัว หรือต้องการนำไปประดับตกแต่งสถานที่ในบ้าน วัด ชุมชน เพื่อความสวยงามในช่วงเทศกาล หรือต้องการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะสามารถเรียนรู้กระบวนการทำโคมทุกขั้นตอน จากคู่มือการทำโคมล้านนาได้โดยง่าย ต่อไป

คณะผู้จัดทำ
กองสวัสดิการสังคม

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ	๑
วิธีการทำคอมล้านนา	๒
• วัสดุ – อุปกรณ์	๒
• การทำ/ขึ้นโครงคอมล้านนา	๓
• วิธีการทำโครงคอม	๔
• วิธีการประกอบโครงคอม	๙
• วิธีตัดผ้า	๑๑
• การตัดส่วนหาง	๑๒
• การติดผ้าโทเร (ส่วนตัวและส่วนหาง) กับโครงคอม	๑๓
• วิธีการบรรจุคอมใส่ถุง	๑๕

โคมไฟ หรือ โคมแขวน เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวล้านนา ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เดิมชาวล้านนาจะใช้โคมในงานประเพณีี่เป็ง การจุดโคมจะทำในบ้านของเจ้านายชั้นสูง หรือผู้มีอันจะกินเท่านั้น โดยมีความเชื่อว่า การจุดโคมไฟ จะนำความเจริญและความสุขมาให้กับคนในครอบครัว หากเกิดในชาติหน้าจะเป็นบุคคลที่มีความฉลาดเฉลียว เปรียบดังแสงของเปลวไฟที่ลุกโชติช่วง โคมล้านนามีหลากหลายรูปแบบ ตามแต่ละภูมิภาคของท้องถิ่น แต่โคมรูปแบบโบราณ อาทิ โคมรังมดส้ม โคมไห โคมเพชร โคมหุ กระต่าย และโคมผีด การประดิษฐ์โคมมีจุดมุ่งหมาย ๔ ประการคือ ประการแรกเพื่อความสวยงาม ประการที่สอง เพื่อเป็นพุทธบูชา ประการที่สามเพื่อความสว่างให้กับตัวอาคารบ้านเรือน และประการที่สี่เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน ปัจจุบันโคมไฟแบบล้านนาถูกนำมาใช้ประดับ ตกแต่งอาคารบ้านเรือน รีสอร์ท สถานที่ต่างๆ เพื่อให้เกิดความสวยงามตลอดทั้งปี ไม่จำกัดเฉพาะในช่วงเวลาใด เวลาหนึ่งเท่านั้น

วิธีการทำโคมล้านนา ประเภท (โคมรังมดส้มแบบใช้ผ้า)

วัสดุ - อุปกรณ์

ผ้าโพร (ตราข้าวโพดคู่)

ไม้ไผ่

กระดาษทอง

กรรไกร, มีดหรือคัตเตอร์, เชือก, เทปกาว, ตัวหนีบ

กาวยางไม้

กาวลาเท็กซ์

ฐานสำหรับขึ้นโครงโคมขนาด 7 ซม. และ ขนาด 8 ซม.

ฐานสำหรับขึ้นโครงโคมขนาด 6 ซม.

ถุงใสขนาด 24*43 นิ้ว

การทำ/ขึ้นโครงคอมล้านนา

นำไม้ไผ่เป็นท่อนชุบน้ำยาเซนต์โรสผสมน้ำ (เซนต์โรสครึ่งกระป๋องเล็ก ต่อน้ำ ๑ ถัง)
ป้องกันปลวกและมอด

นำมาผึ่งแดดให้แห้ง

นำมีดหรือคัตเตอร์ผ่าไม้และเหลาไม้ไฟให้มีรูปร่างเป็นเส้นบางและยาวขนาดประมาณ
๑ เมตร ๒๐ เซนติเมตร

วิธีการทำโครงคอม

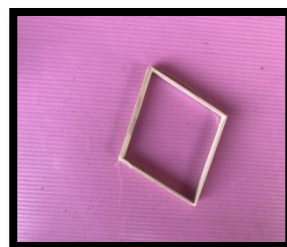
นำไม้มาหักตามแบบฐาน (Handmade) ที่ตั้งไว้ โดยส่วนประกอบของโครงคอมล้านานี้จะมีด้วยกัน ๔ ส่วน
ได้แก่

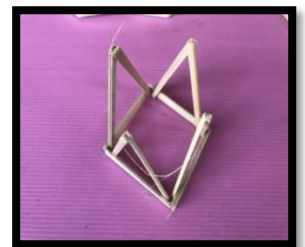
๑. ส่วนโครงแนวตั้ง ๔ ชั้น

๒. ส่วนโครงแนวนอน ๒ ชั้น

๓. ส่วนกัน ๑ ชั้น

๔. ส่วนหัว ๑ ชั้น

๑. ขั้นตอนการทำโครงส่วนแนวตั้ง ๔ ชั้น

นำไม้มาหักตามแบบฐานที่ตั้งไว้มีขนาดยาว ๖.๕ เซนติเมตร และ ยาว ๘ เซนติเมตร

- โดยหักช่วง
- ๖.๕ เซนติเมตร ๒ ครั้ง
 - ๘ เซนติเมตร ๑ ครั้ง
 - ๖.๕ เซนติเมตร ๓ ครั้ง
 - ๘ เซนติเมตร ๑ ครั้ง
 - ๖.๕ เซนติเมตร ๑ ครั้ง

เสร็จแล้วทากาวติดประกบรอให้แห้ง

๒. ขั้นตอนการทำโครงส่วนแนวนอน ๒ ชั้น

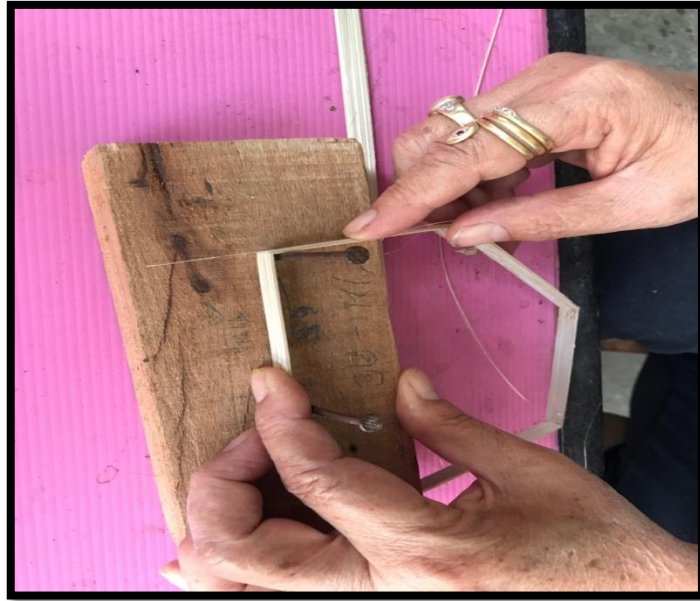

นำไม้มาหักตามแบบฐานที่ตั้งไว้มีขนาดยาว ๖.๕ เซนติเมตร ทั้ง ๘ ครั้ง

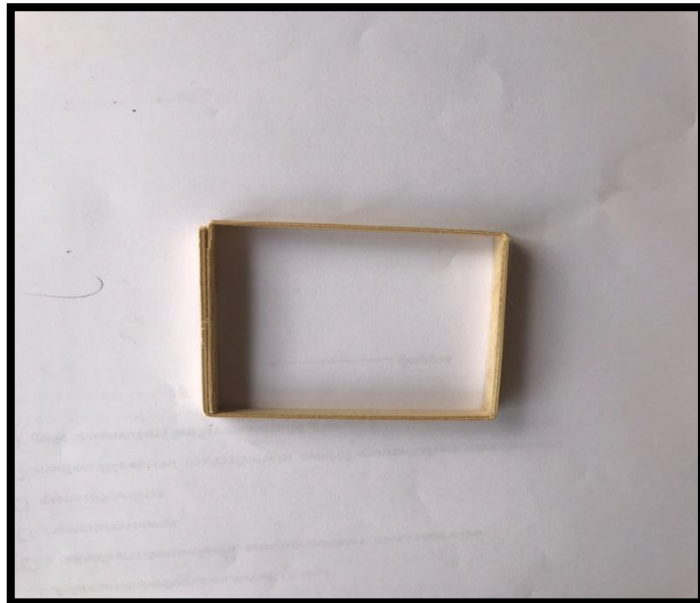

เสร็จแล้วทากาวติดประกบรอให้แห้ง

๓. ขั้นตอนการทำโครงส่วนกันของโคม ๑ ชั้น

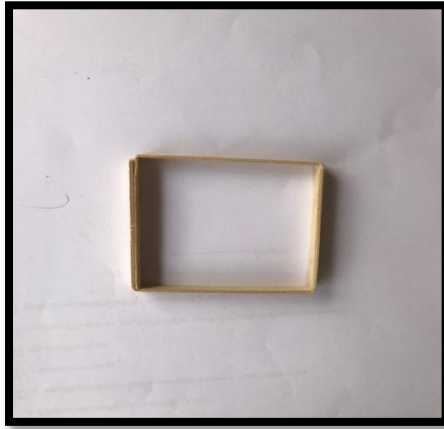

นำไม้มาหักตามแบบฐานที่ตั้งไว้มีขนาดยาว ๖ เซนติเมตร ทั้ง ๔ ครั้ง

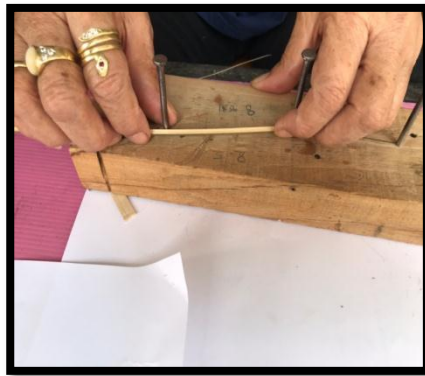

เสร็จแล้วทากาวติดประกบรอให้แห้ง

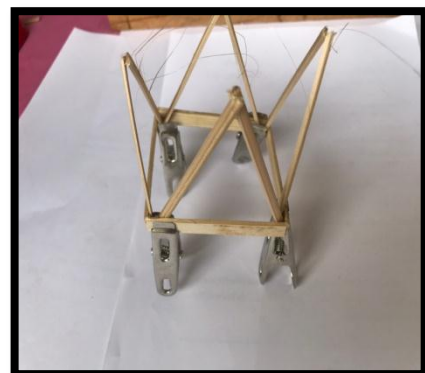
๔. ขั้นตอนการทำโครงโคมส่วนหัว ๑ ชั้น

ขั้นตอนเหมือนการทำโครงส่วนกัน ๑ ชั้น

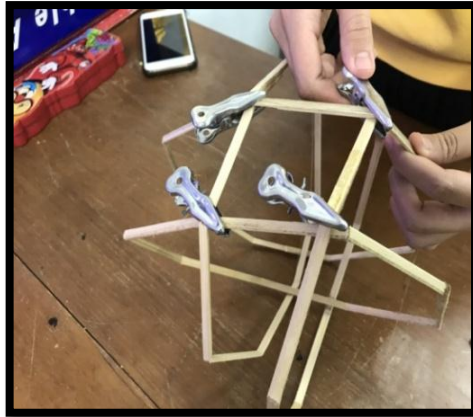

นำไม้มาหักตามแบบฐานที่ตั้งไว้มีขนาดยาว ๘ เซนติเมตร ทั้ง ๘ ครั้ง ให้เป็นทรงมงกุฏ

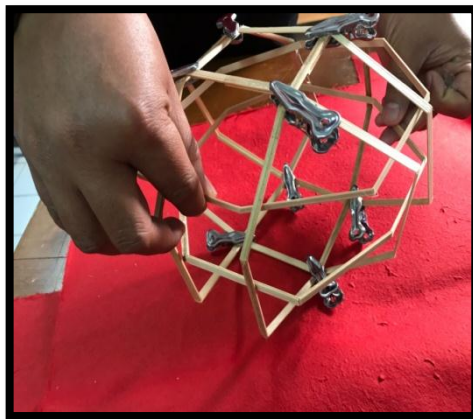

นำโครงทั้ง ๒ ส่วน ทากาวผสม (กาวลาเท็กซ์ และ กาวยางไม้) มาประกบกัน ใช้ตัวหนีบยึด ๔ มุม
แล้วนำไปฝั่งแดดจนแห้งสนิท

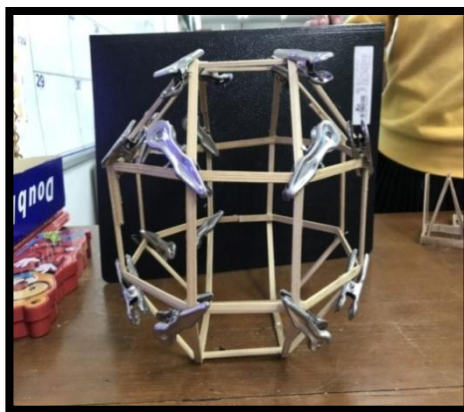
วิธีการประกอบโครงคอม

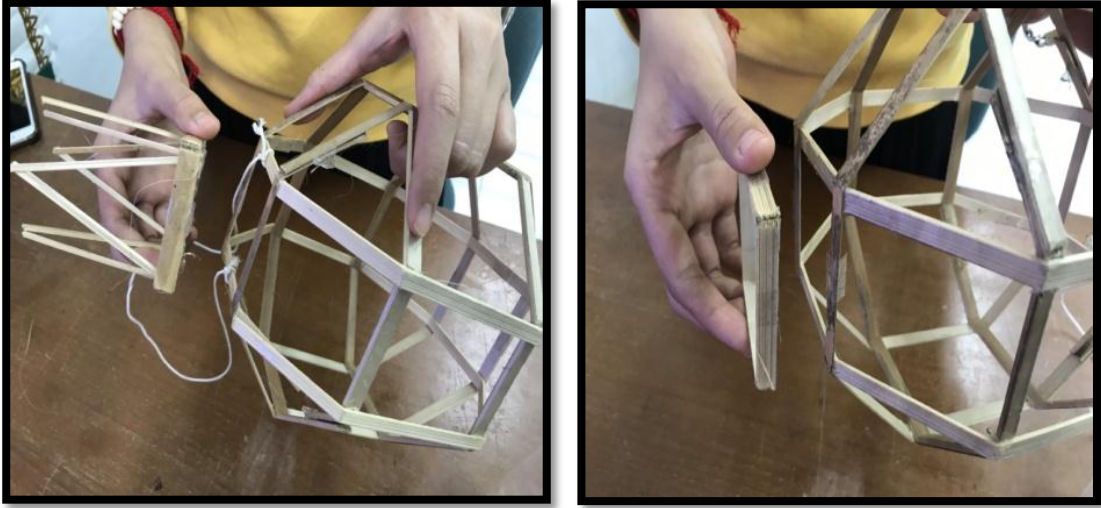
นำส่วนของโครงแนวตั้ง ๔ ชั้น ประกอบกันโดยให้มุมที่หักไว้บรรจบกัน ใช้ตัวหนีบหนีบมุมทุกมุม

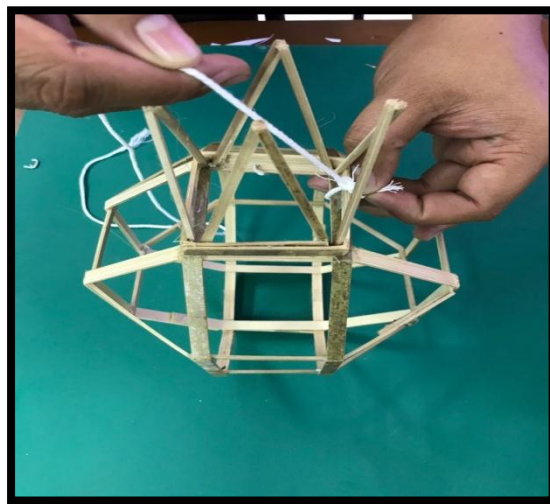
นำส่วนของโครงแนวนอน ๒ ชั้น สอดเข้าไปในส่วนโครงแนวตั้ง ใช้ตัวหนีบหนีบทุกมุม

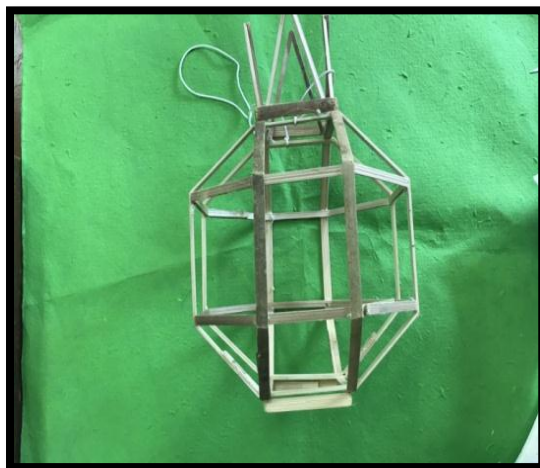
ติดกาวฝั่งเดดรอให้แห้งสนิท

นำส่วนกัน ๑ ชั้น และส่วนหัว ๑ ชั้น มาประกอบกัน ตัดกาวยึดเดือให้แห้ง

นำเชือกมามัดติดกับโครงโคมส่วนด้านบน

โครงโคมแบบสมบุรณ์

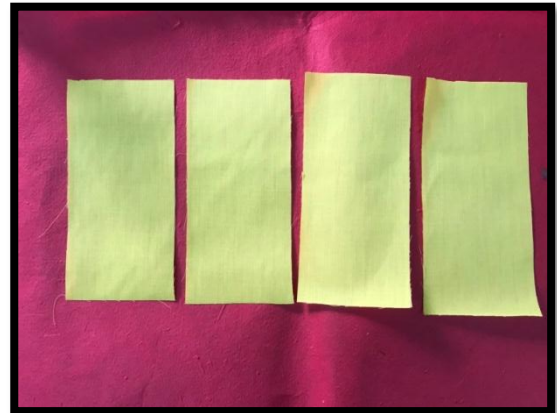
วิธีการตัดผ้า

การตัด และตกแต่งผ้าโทเร ใช้กรรไกรตัดและตกแต่งผ้าโทเรให้เป็นตามแบบที่ต้องการ ในการตัดผ้าโทเรนั้นจะมีส่วนประกอบอยู่ ๓ ส่วน ได้แก่

ส่วนตัว (ยาว) ๔ ชิ้น ขนาดประมาณ ๗*๓๒ ซม.

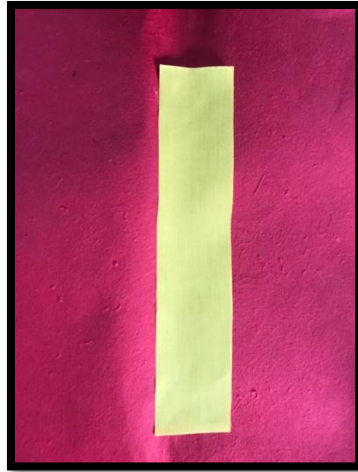

ส่วนตัว (สั้น) ๔ ชิ้น ขนาดประมาณ ๘*๒๔ ซม.

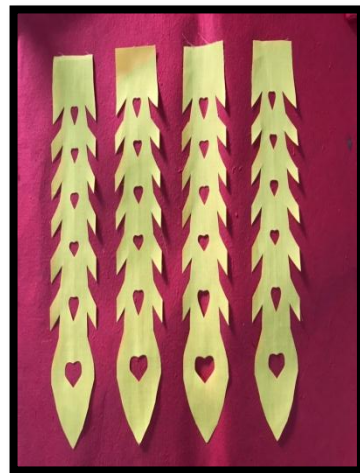
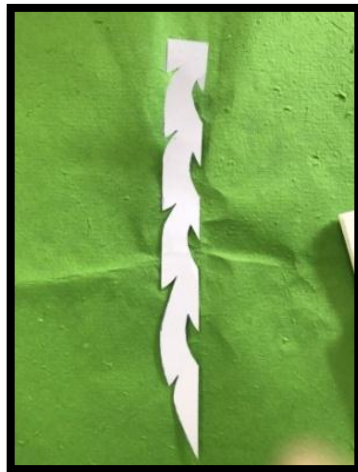

ส่วนหาง (ยาว) ๔ ชิ้น ขนาดประมาณ ๗*๓๒ ซม.

การตัดส่วนหาง

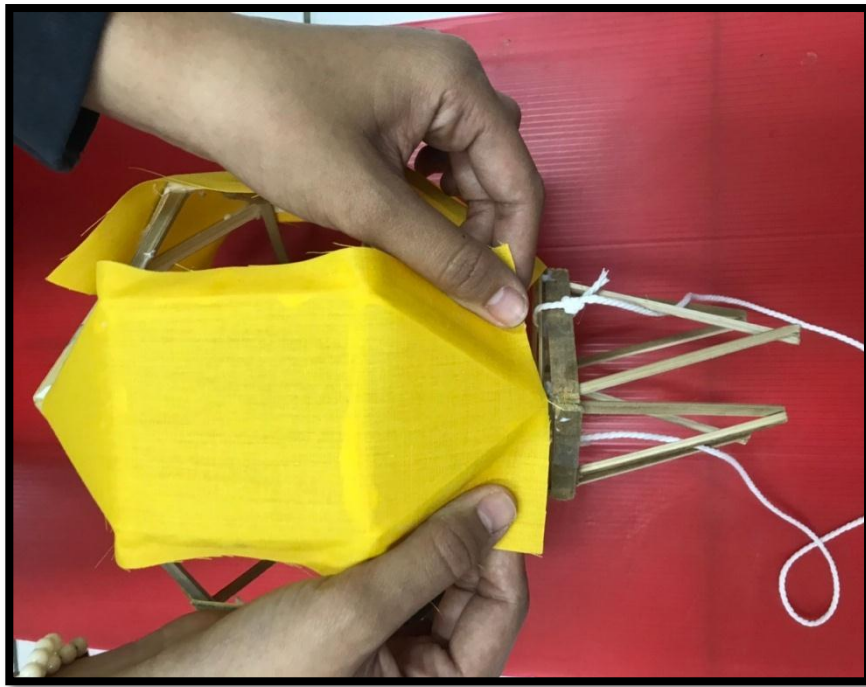

นำส่วนของหาง ๔ ชั้น มาพับครึ่งยาว

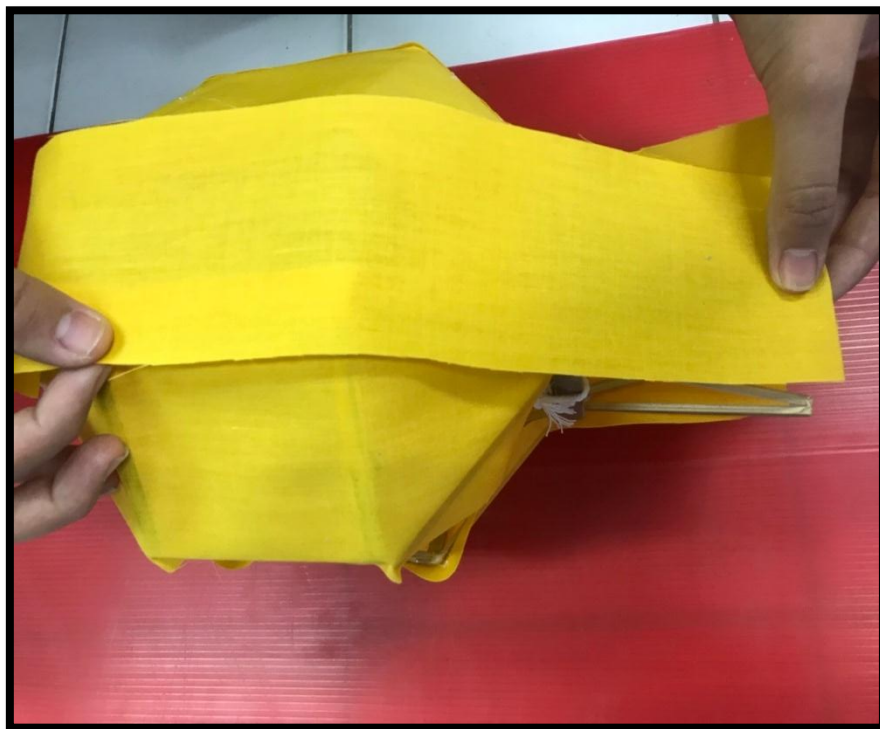

นำแบบหางมาประกบกับผ้าส่วนหางที่พับครึ่ง นำตัวหนีบยึด แล้วใช้กรรไกรตัดตามแบบ

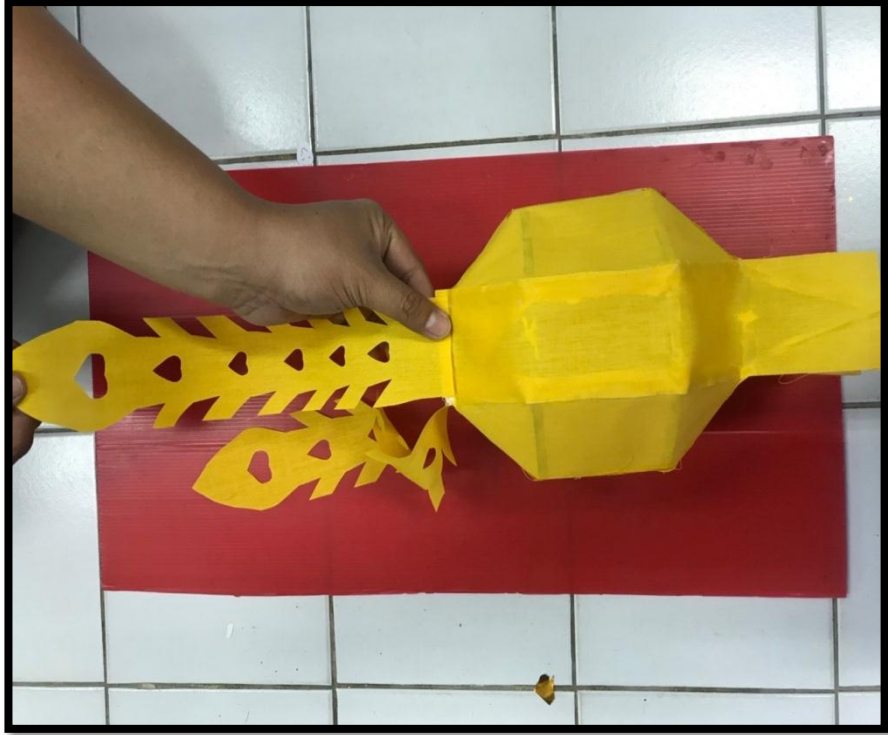
การติดผ้าโทเร (ส่วนตัวและหาง) กับโครงคอม

นำผ้าส่วนของตัวคอม(สั้น) ติดกับตัวโครงส่วนคอถึงส่วนกันของโครง โดยใช้กาวลาเท็กซ์ที่ผสมกับกาว
ยางไม้(เล็กน้อย) เพื่อเพิ่มความเหนียว และการยึดติดที่แข็งแรงขึ้น

นำผ้าส่วนของตัว (ยาว) ใช้กาวติดกับตัวโครงส่วนหัวถึงส่วนกันของโครง ดึงให้ตึงเรียบ

ใช้กาวติดส่วนหาง

นำกระดาษทองลวดลายต่างๆ ติดตกแต่ง และตัดเป็นแนวเส้นยาว ติดตามขอบโคมล้านนา

วิธีการบรรจุโคมเพื่อจำหน่าย

นำส่วนหัวของโคมมาประกบกัน

นำโคมใส่ถุงขนาด ๒๔*๔๓ นิ้ว เป็นคู่ตามแนว ถุงละ ๑๐ ลูก

ม้วนพับเก็บปลายถุงให้แน่นตึง

โคมล้านนาเสร็จสมบูรณ์ พร้อมแขวนประดับตกแต่งตามบ้าน

หลักสูตรการทำโคมล้านนา
หลักสูตรระยะยาว จำนวน ๓๒ ชั่วโมง
เทศบาลเมืองลำพูน

ครั้งที่	รายวิชา	จุดประสงค์	เนื้อหาสาระ	วิธีการสอน/ กิจกรรม	จำนวนชั่วโมง		สื่อการสอน	วิธีประเมิน
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ		
๑	๑. ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับโคมล้านนา ๒. ขั้นตอน วิธีการทำโครงโคมล้านนา	๑. เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโคมล้านนา ๒. เพื่อให้มีความรู้และความสามารถในการขึ้นโครงโคมล้านนา และการทำโครงโคมล้านนา	- ประวัติความเป็นมาของโคมล้านนา - ขั้นตอนการเตรียมวัสดุ-อุปกรณ์ - ขั้นตอนการทำ/ขึ้นโครงโคมล้านนา - ขั้นตอนการทำโครงโคม	- วิทยากรอธิบาย - สาธิตปฏิบัติ	๒ ชั่วโมง	๖ ชั่วโมง	- เอกสารคู่มือหลักสูตรมาทำโคมล้านนา - สื่อวีดิทัศน์	- สังเกต - สอบถาม - ประเมินจากชิ้นงาน
๒	๑. ขั้นตอน วิธีการประกอบโครงโคมล้านนา ๒. ขั้นตอน วิธีการตัดผ้า	๑. เพื่อให้มีความรู้ และความสามารถในการประกอบโครงโคม ๒. เพื่อให้มีความรู้ และความสามารถในการตัดผ้า	- ขั้นตอนการประกอบโครงโคม - ขั้นตอนการตัดผ้า	- วิทยากรอธิบาย - สาธิตปฏิบัติ	-	๘ ชั่วโมง	- เอกสารคู่มือหลักสูตรมาทำโคมล้านนา - สื่อวีดิทัศน์	- สังเกต - สอบถาม - ประเมินจากชิ้นงาน

หลักสูตรการทำโคลนสำเนา
หลักสูตรระยะยาว จำนวน ๓๒ ชั่วโมง
เทศบาลเมืองลำพูน

ครั้งที่	รายวิชา	จุดประสงค์	เนื้อหาสาระ	วิธีการสอน/ กิจกรรม	จำนวนชั่วโมง		สื่อการสอน	วิธีประเมิน
					ทฤษฎี	ปฏิบัติ		
๓	๑. ขั้นตอน วิธีการตัดส่วนหาง	๑. เพื่อให้มีความรู้และความสามารถในการตัดปลายส่วนหางของโคม	- ขั้นตอนการตัดส่วนหาง	- วิทยากรอธิบาย - สาธิตปฏิบัติ	-	๘ ชั่วโมง	- เอกสารคู่มือหลักสูตรการทำโคลนสำเนา - สื่อวีดิทัศน์	- สังเกต - สอบถาม - ประเมินจากชิ้นงาน
๔	๑. ขั้นตอน วิธีการติดผ้าโทเร	๑. เพื่อให้มีความรู้ และสามารถในการติดผ้าโทเร (ส่วนตัวและส่วนหาง) กับโครงโคม	- ขั้นตอนการติดผ้าโทเร (ส่วนตัวและส่วนหาง) กับโครงโคม	- วิทยากรอธิบาย - สาธิตปฏิบัติ	-	๘ ชั่วโมง	- เอกสารคู่มือหลักสูตรการทำโคลนสำเนา - สื่อวีดิทัศน์	- สังเกต - สอบถาม - ประเมินจากชิ้นงาน
	๒. ขั้นตอน วิธีการบรรจุโคม	๒. เพื่อให้มีความรู้ และสามารถในการบรรจุโคมใส่ถูง	- ขั้นตอนการบรรจุโคม					